

EDGAR ALLAN
POE

KUYU VE SARKAÇ

SEÇME ÖYKÜLER

Çeviri: NAZİRE ERSÖZ

EDGAR ALLAN POE

KUYU VE
SARKAÇ

SEÇME ÖYKÜLER

Can Klasik

Kuyu ve Sarkaç, Edgar Allan Poe

İngilizce aslından çeviren: Nazire Ersöz

Edgar Allan Poe'nun, "Ms. Found in a Bottle", "The Gold-bug", "The Thousand-and-Second Tale of Scheherazade", "The Murders in the Rue Morgue", "The Purloined Letter", "The Fall of the House of Usher", "The Tell-tale Heart", "The Black Cat", "The Pit and the Pendulum", "The Oval Portrait", "The Masque of the Red Death", "The Sphinx", "Maelzel's Chess-player" adlı öykülerinin derlenmesinden oluşmuştur.

© 2014, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2014

14. basım: Ekim 2020, İstanbul

Bu kitabın 14. baskısı 2 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Ayça Sezen

Editör: Berrak Göçer

Kapak uygulama: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: WPC Matbaacılık San. ve Tic. A.Ş.

Osmangazi Mah. Mehmet Deniz Kopuz Cad. No.17/1

Esenyurt, İstanbul

Sertifika No: 35428

ISBN 978-975-07-3889-0

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750722202

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

EDGAR ALLAN POE

KUYU VE
SARKAÇ

SEÇME ÖYKÜLER

ÖYKÜ

İngilizce aslından çeviren

Nazire Ersöz

♥can

EDGAR ALLAN POE, 1809'da Boston'da doğdu. Henüz bebekken yetim kaldığından onu yanlarına alan John ve Frances Allan çifti tarafından yetiştirildi. John Allan'la para konusunda sürekli anlaşmazlıklar yaşayan Poe, 1827'de orduya yazıldı. Aynı yıl ilk kitabı *Tamerlane and Other Poems*'u (Tamerlane ve Diğer Şiirler) isimsiz olarak yayımlandı. 1831'de ordudan atıldı. Bunu izleyen yıllarda düzyazıya yoğunlaştı ve yaşamını yalnızca yazarak kazanmaya çalıştı. *Southern Literary Messenger*, *Burton's Gentleman's Magazine*, *Graham's Magazine* gibi dergilerde yardımcı editör olarak çalıştı, *Broadway Journal*'ın önce editörü, daha sonra sahibi oldu. *Nantucket'li Arthur Gordon Pym'in Öyküsü* 1838'de ve *Tales of the Grotesque and Arabesque* (Grotesk ve Arabesk Öyküler) adlı iki ciltlik derleme ise ertesi yıl yayımlandı. Fakat Poe'nun adını asıl yaygınlaştıran, 1845'te yayımlanan "Kuzgun" şiiri oldu. 1835'te, o sırada on üç yaşında olan kuzeni Virginia Clemm'le gizlice evlendi. Virginia'nın 1847'de veremden ölmesinin ardından Poe kendini daha da fazla içkiye verdi. 1849'da, bilinmeyen bir sebepten öldü.

NAZİRE ERSÖZ, 1977 yılında Tarsus'ta doğdu. 1994'te Tarsus Abdulkerim Bengi Anadolu Lisesi'nden, 2000'de Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. Serbest avukat olarak çalışıyor. Mark Twain'in üç öyküsünün yer aldığı *Bir Köpeğin Hikâyesi* adlı çevirisi 2009'da, F. Scott Fitzgerald'ın *Kıydan Uzakta* adlı uzun öyküsünün ve Richard Marsh'ın *Böcek* adlı romanının çevirisi ise 2011'de yayımlandı.

İçindekiler

Şişedeki Mektup	11
Altın Böcek	25
Şehrazat'ın Bin İkinci Masalı	65
Morgue Sokağı Cinayetleri	85
Çalınan Mektup	125
Usher Evi'nin Çöküşü	147
Gammaz Yürek	169
Kara Kedi	177
Kuyu ve Sarkaç	189
Oval Portre	207
Kızıl Ölümün Maskesi	211
Sfenks	219
Maelzel'in Satranç Oyuncusu	225

ŞİŞEDEKİ MEKTUP

*Qui n'a plus qu'un moment a vivre
N'a plus rien a dissimuler.¹*

Quinault, Atys

Vatanım ve ailem hakkında söyleyecek çok şeyim yok. Kötü alışkanlıklar ve uzun yıllar beni birinden uzaklaştırdı, diğeryeyse yabancılaştırdı. Ailemden kalan servet iyi bir eğitim almamı, düşünmeyi seven zihnim de erken yaşta yaptığım çalışmaların titiz birikimini düzene sokmamı sağladı. Her şey bir yana, Alman ahlakçılarının çalışmaları bana müthiş haz verdi; ama bu, onların o dilbaz uçukluklarına sakıncalı bir hayranlık duymamdan değil, sağlam kafa yapımın hatalarını kolaylıkla ortaya koymamdan kaynaklanıyordu. Çoğu kez yaratıcılığımın yavanlığı yüzünden kınanmışımdır; hayal gücümün eksikliği bir suç gibi yıkılmıştır üstüme; görüşlerimdeki pyrrhonist'lik² adımın çıkmasına neden olmuştur hep. Doğrusu, fiziksel felsefeden aldığım yoğun haz, korka-

1. (Fr.) Yaşayacak tek ânı kalmış olanın gizleyecek şeyi yoktur. (Ç.N.)

2. Elis'li Pyrrho tarafından ileri sürülen ve hiçbir şeyin kesin olmadığını savunan septik görüş. (Ç.N.)

rım bu çağın sık rastlanan bir yanılgısıyla zihnimi bulandırmıştı – olayları, çok az bağlantı kurulabilecek olsa bile, o bilimin ilkelerine dayandırma alışkanlığını kastediyorum. Bütünüyle ele alındığında, hurafenin *ignes fatui*'si¹ aracılığıyla gerçeğin keskin sınırlarından uzaklaştırılmaya benden daha az yatkın kimse yoktur. Anlatmak zorunda olduğum inanılmaz öykü, bir zihnin gerçek deneyiminden çok, yavan bir hayal gücünün zırvalıkları olarak değerlendirilmesin diye bunu önceden açıklamayı uygun buldum.

Yurtdışında yıllarca seyahat ettikten sonra 18.. yılında varlıklı ve kalabalık Cava Adası'ndaki Batavia Limanı'ndan Sunda Takımadaları'na doğru yola çıktım. Yolcu olarak gidiyordum – bir iblis gibi peşimi bırakmayan can sıkıcı huzursuzluktan başka bir nedenim yoktu yolculuk için.

Dört yüz ton ağırlığında, bakırla birleştirilmiş, Bombay'da Malabar tik ağacından yapılmış güzel bir gemideydik. Lakkadiv Adaları'ndan ham pamuk ve yağ yüklenmişti gemiye. Bunların yanı sıra hindistancevizi lifi, hurma şekeri, hayvansal yağ, hindistancevizi ve birkaç sandık da afyon vardı. Yükleme biçimsizce yapıldığından gemi yan yatmıştı.

Hafif bir rüzgârla yola çıktık ve günlerce Cava'nın doğu kıyısı boyunca ilerledik; takımadalara giderken karşılaştığımız küçük gemilerden başka, yolumuzun tekdüzeliğini bozan bir şey olmadı.

Bir akşam, küpeşteye yaslanmış dururken kuzeybatıda tuhaf, tek bir bulut gördüm. Hem rengi hem de Batavia'dan ayrıldığımızdan beri gördüğümüz ilk bulut olması nedeniyle dikkat çekiciydi. Onu günbatımına ka-

1. (Lat.) Bataklık alevi, aldatıcı ümit. (Ç.N.)

dar dikkatle izledim; bir anda doğuya ve batıya doğru yayılıp ince bir buğu şeridiyle ufku sardı, alçak bir kumsalın uzun kıyı çizgisi gibi görünüyordu. Az sonra, ayın loş kızılığ ve denizin garip görüntüsü dikkatimi çekti. Deniz hızlı bir değişim geçiriyordu, su her zamankinden daha saydamdı. Dibini açık seçik görebilsem de iskandili çektiğimde, derinliğin on beş kulaç olduğunu fark ettim. Hava dayanılmayacak kadar ısınmıştı, kızgın demirden yükselenlere benzeyen sarmal buharlarla yüklüydü. Karanlık çöktükçe rüzgâr dindi ve akıl almaz bir durgunluk sardı ortalığı. Pupada yanan mumun alevinde en ufak bir kıpırtı yoktu, iki parmak arasında tutulan uzun bir saç teli sallanmadan duruyordu. Ancak kaptan herhangi bir tehlike işareti görmediğini söyledi, kıyıya doğru sürüklendiğimizden yelkenlerin sarılmasını ve demir atılmasını emretti. Gözcü yerleştirilmedi, çoğunluğu Malaya'lılardan oluşan mürettebat güverteye yayıldı. Aşağıya indim – içimde kötü bir his vardı. Doğrusu tüm belirtiler bir samyelinin yaklaştığı konusundaki endişemi destekliyordu. Kaptana kaygılarımdan söz ettim ama söylediklerimi dikkate almadı ve bir yanıt bile vermeden yanımdan ayrıldı. Tedirginliğim uyumama engel olmuştu, gece yarısına doğru güverteye çıktım. Kamara merdiveninin üst basamağına adımımı atmıştım ki hızla dönen bir değirmen çarkından çıkan sese benzer güçlü bir uğultuyla irkildim ve bunun ne olduğunu anlayamadan geminin sarsıldığını fark ettim. Hemen sonra bir köpük sağanağı bizi yan yatırdı ve baştan kığa kadar hızla savrulup bütün güverteleri boydan boya yıkadı.

Rüzgârın şiddeti, büyük ölçüde geminin kurtulmasını sağladı. Bütünüyle suyla dolmuş, direkleri de yan yatmış olmasına rağmen bir dakika sonra ağır ağır denizden çıktı, fırtınanın yoğun baskısı altında bir süre yalpaladıktan sonra sonunda doğruldu.

Beni ölümden kurtaran mucizenin ne olduğunu bilmiyorum. Suyun çarpmasıyla afalladıktan sonra kendime geldiğimde kış direğiyle dümen arasına sıkışmış olduğumu gördüm. Güçlkle ayağa kalktım, sersemlemiş bir halde etrafa bakarken önce dev dalgaların arasında olduğumuzu düşündüm; bizi yutan, dağ gibi, köpürmüş okyanusun girdabı en çılgın hayal gücünün bile ötesindeydi, korkunçtu. Bir süre sonra, biz limandan ayrılmak üzereyken gemiye binen yaşlı İsveçlinin sesini duydum. Ona var gücümle seslendim, sendeleyerek kış tarafına geldi hemen. Az sonra kazadan yalnız ikimizin sağ çıktığını anladık. Bizim dışımızda güvertedeki herkes denize düşmüştü, kaptanla yardımcıları da uykularında ölmüş olmalıydılar çünkü kamaraları su basmıştı. Yardım olmadan, geminin güvenliği için çok az şey yapabiliirdik, çabalarımız da her an batma ihtimalinin tedirginliğiyle en başından sekteye uğradı. Palamarımız kasırganın ilk rüzgârında sicim gibi kopmuştu elbette, yoksa bir anda sulara gömülmüş olurduk. Denizde korkunç bir hızla sürükleniyorduk, dalgalar tepemizde patlıyordu. Kış tarafın iskeleti fazlasıyla zarar görmüştü, hemen her taraftan ciddi yaralar almıştık; ama pompaların tıkanmadığını ve safraların fazla kaymamış olduğunu görünce büyük sevinç duyduk. Fırtınanın baştaki şiddeti kalmamıştı, rüzgârın hızından da fazla endişe etmiyorduk ama korku içinde, tamamen durmasını bekliyorduk. Bu perişan halimizle denizde meydana gelecek o dehşetli kabarmada kaçınılmaz olarak yok olacağımıza inanıyorduk. Ama bu haklı kaygı hemen doğrulanacakmış gibi görünmüyordu. Beş gün beş gece boyunca –bu sırada tek yiyeceğimiz baş kasaradan büyük güçlkle temin ettiğimiz az miktarda hurma şekeri– hurda gemi, samyelinin ilk şiddeti gibi olmasa da daha önce karşılaştığım fırtınalardan daha dehşetli, süratli bir rüzgâr sağanağı önünde

tahmin edilenin ötesinde bir hızla ilerliyordu. İlk dört günlük rotamız, ufak sapmalarla, güneydoğu ve güney yönündeydi; New Holland sahilinden ilerlemiş olmalıydık. Beşinci gün hava bir hayli soğudu oysa rüzgârın yönü kuzeye dönmüştü. Güneş soluk sarı bir ışıkla doğdu ve ufkun biraz üstünde yükseldi – belirgin bir ışık saçmıyordu. Görünürde hiç bulut yoktu ama rüzgâr şiddetlenmişti ve aralıklarla esiyordu. Güneş, tahminimize göre öğle sıralarında yine dikkatimizi çekti. Denebilir ki hiç ışık vermiyordu, yansımaz, donuk ve loş bir kızılıktı, sanki tüm ışınları kutuplanmıştı. Kabaran denizde batmadan önce, ortasındaki alevler, bilinmeyen bir güç tarafından telaşla söndürülmüşçesine birdenbire yok oldu. Dipsiz okyanusa gömülürken bulanık, gümüşü bir çemberdi yalnızca.

Altıncı günün gelmesini boşuna bekledik – benim için o gün hâlâ gelmiş değil; İsveçli içinse hiç gelmedi. O andan itibaren alacakaranlıkla örtüldük, öyle ki geminin yirmi adım ötesindeki bir nesneyi seçemiyorduk. Sonu gelmez gece bizi kuşatmaya devam ediyordu, tropiklerde alıştığımız o fosforlu deniz ışıltısı da yoktu. Fırtına, dinmeyen şiddetiyle sürse de o zamana kadar bize eşlik eden dalgaların ya da köpüklerin artık görünmediğini fark ettik. Her yer korku, koyu bir kasvet ve karanlığın kara, boğucu çölüyle sarılıydı. Batıl inançların yol açtığı korku yaşlı İsveçlinin ruhuna yavaş yavaş sızdı, benim ruhumsa sessiz bir hayretle kaplanmıştı. Gemiyle ilgilenmeyi bıraktık, bunun bir faydası yoktu, kendimizi mizan direğinde olabildiğince sağlama alarak okyanus âlemine acı acı baktık. Zamanı hiçbir şekilde hesaplayamıyorduk, bulunduğumuz yerle ilgili tahmin de yürütemiyorduk. Ancak hiçbir denizcinin gitmediği kadar güneyde olduğumuzu biliyorduk, önümüze o bildik buz engellerin çıkmamasına çok şaşırıyorduk. Bu arada her an, son

ânımızmış gibi gözdağı veriyordu – dev dalgalar üstümüze çullanma telaşındaydı. Denizin böyle kabarmasını hayal bile edemezdim, hemen sulara gömülmemiş olmamız bir mucizeydi. Arkadaşım yükümüzün hafifliğinden söz etti ve bana gemimizin kusursuz niteliklerini anımsattı; ama umudun umutsuzluğunu duymamak elimden gelmiyordu; kendimi çaresizce, bir saat içinde geleceğine inandığım ölüme hazırlıyordum çünkü geminin kat ettiği her mille birlikte kocaman kara dalgaların kabarıışı da daha ürkütücü bir hal alıyordu. Zaman zaman albatrosun bile ulaşamayacağı bir yükseklikte soluksuz kalıyorduk – bazen de havanın durgunlaştığı, hiçbir sesin kraken'in¹ uykusunu bölmediği su dolu bir cehenneme inerken hızdan başımız dönüyordu.

O uçurumlardan birinin dibindeyken arkadaşımın ani, korku dolu çığlığı yırttı geceyi. “Bak! Bak!” diye haykırdı kulağıma. “Yüce Tanrı'm! Bak! Bak!” O konuşurken, içinde durduğumuz engin boşluğun kenarlarından aşağı süzülen ve güvertemizin üstüne kesik kesik bir parlaklık düşüren donuk, loş kırmızı ışığın farkına vardım. Gözlerimi yukarı çevirdiğimde kanımı donduran bir manzarayla karşılaştım. Üstümüzde, dehşet verici bir yükseklikte, dik uçurumun tam kenarında belki dört bin tonluk dev bir gemi dolaşıyordu. Kendi yüksekliğinin yüz katı bir dalganın tepesinde olmasına rağmen boyutu, o hatta ki ya da Doğu Hint hattındaki bir geminkinden daha büyük görünüyordu. Koca gövdesinin rengi koyu, kirli bir siyahtı, üstünde gemilerdeki alışlageldik oymaların hiçbirinden yoktu. Açık lombar kapaklarından bir sıra piriç top çıkmıştı, geminin armasında bir ileri bir geri sallanan sayısız savaş fenerinin alevi, bunların cilalı yü-

1. İskandinav kökenli efsanevi deniz canavarı. Anlatılanlara göre, gemileri, kollarıyla sarıp devirebilecek kadar güçlü, dev bir mürekkepbalığı. (Ç.N.)

zeylerinden dağılıyordu. Ama bizde korku ve şaşkınlık uyandıran asıl şey, doğaüstü denize ve baş edilmez kasırgaya karşı yelkenle ilerleyebilmesiydi. Onu ilk fark ettiğimizde, ötesindeki karanlık ve dehşet verici anafordan ağır ağır yükselirken, yalnızca pruvası görölüyordu. Yoğun bir dehşet ânında baş döndürücü zirvede durakladı –sanki kendi yüceliğini düşünüyordu– sonra sarsıldı, yalpaladı ve battı.

O anda ruhuma birdenbire hâkim olan soğukkanlılık neydi, bilmiyorum. Sendeleterek olabildiğince uzaklaştım, bastırarak felaketi korkusuzca bekledim. Geminiz sonunda mücadeleye son vermiş, baş tarafından batıyordu. Çöken kütle, geminin gövdesinin zaten suyun altında olan bölümüne çarpmıştı, bunun sonucunda kaçınılmaz olarak, karşı konulmaz bir şiddetle yabancı geminin armasına savruldum.

Ben düşerken gemi de doğrulmaya çalışıyordu; tayfaların gözünden kaçmış olmamı bundan doğan kargaşaya bağlıyorum. Fazla güçlük çekmeksizin, kimseye görünmeden ana ambar ağzına ilerledim ve kısa sürede ambarın içinde saklanma fırsatı buldum. Neden böyle yaptım, bilemiyorum. Belki de gizlenmemin temelinde yatan, gemideki denizcileri ilk gördüğümde içimi zapt eden belirsiz korkuydu. Bakar bakmaz bir sürü tuhaflık, kuşku ve kaygı uyandıran bu insan türüne teslim edemezdim kendimi. Bu yüzden ambarda gizlenecek bir yer aramayı uygun buldum. Hareketli tahtalardan küçük bir bölümünü kaldırarak geminin dev kalaslarının arasında elverişli bir sığınak elde ettim.

İşimi henüz bitirmiştim ki ambardaki bir ayak sesi beni oraya hemen girmek zorunda bıraktı. Bir adam, zayıf sarsak adımlarla gizlendiğim yerden geçiyordu. Yüzünü göremiyordum ama genel görünüşünü inceleme fırsatı buldum. Bir hayli yaşlı ve güçsüz görünüyordu. Diz-

leri yılların ağırlığıyla bükülüyor, bedeniye bu yükün altında titriyordu. Alçak, kesik kesik bir sesle, anlamadığım bir dilde sözcükler mırıldanıyordu kendi kendine; tuhaf görünüşlü aletler ile parçalanmış sefer haritalarının oluşturduğu yığın arasından, el yordamıyla bir köşeye yürüdü. Tavrı, ikinci çocukluğun hırçınlığı ile bir tanrının görkemli vakarının tuhaf bir karışımıydı. Sonunda güverteye çıktı ve onu bir daha görmedim.

* * *

Adını koyamadığım bir his ruhumu ele geçirdi – çözümlenmeye olanak tanımayan, geçmişteki dersleri yetersiz bırakan, geleceğin de bana anahtarını sunmayacağından korktuğum bir sezgi. Benimki gibi şekillenen bir zihin için sonuncu değerlendirme bir felakettir. Düşüncelerimin doğasından asla –bilirim ki asla– memnun olmayacağım. Ancak bu düşüncelerin belirsiz olması şaşırtıcı değil çünkü köklerini bütünüyle yeni kaynaklardan alıyorlar. Yeni bir anlam... yeni bir öz katılıyor ruhuma.

* * *

Bu korkunç geminin güvertesine ayak basalı uzun zaman oldu ve galiba kaderimin ışınları bir merkezde toplanıyor. Anlaşılmaz adamlar! Ne olduğunu kestiremediğim bir tür dalgınlığa kapılmış, beni fark etmeden yanımdan geçiyorlar. Gizlenmek tek kelimeyle ahmaklık, nasıl olsa bu insanlar görmüyor. Daha şimdi ikinci kaptanın gözlerinin önünden geçtim – kısa süre önce de kaptanın özel kamarasına girip oradan, bu satırları yazabilmem için gerekli olan malzemeleri aldım. Zaman zaman bu günece devam edeceğim. Doğru, onu dünyaya ulaştırma fırsatını bulamayabilirim; ama çabalamaktan

vazgeçmeyeceğim. Son anda mektubu şişeye koyup denize atacağım.

* * *

Meydana gelen bir olay, bana düşünecek yeni bir konu vermiş oldu. Böyle şeyler önüne geçilmez talihin işi midir? Güverteye çıkmış ve kimseye görünmeden filikanın dibindeki, iskalarya ve eski yelken yığınının arasına atmıştım kendimi. Kaderimin tuhaflığını düşünmeye dalmışken yanımdaki fiçinin üstünde duran düzgünce katlanmış bir cunda yelkeninin kenarını katran fırçasıyla bilmeden boyamışım. Cunda yelkeni o anda geminin üstüne doğru kıvrılmıştı ve fırçanın gelişigüzel dokunuşlarından KEŞİF sözcüğü çıkmıştı.

Geminin biçimini son günlerde epey inceledim. İyi silahlanmış olsa da bir savaş gemisi olmadığını düşünüyorum. Arması, yapısı ve genel donanımı bu türden bir varsayımı çürütüyor. Ne olmadığını kolayca anlayabiliyorum da ne olduğunu söylemek korkarım ki olanaksız. Nasıl oluyor bilmiyorum ama tuhaf modelini ve direklerinin eşsiz biçimini, devasa büyüklüğünü ve kocaman yelken takımlarını, son derece sade pruvasını ve eski model kışını dikkatle incelerken ara sıra tanıdık şeylerin heyecanı beliriyor zihnimde ve anıların bulanık gölgeleri hep, yabancı tarih kayıtlarının ve eski çağların anlaşılmaz hatıralarına karışıyor.

* * *

Geminin kerestesine bakıyorum. Bilmediğim bir malden yapılmış. Tahtanın tuhaf bir özelliği, bu amaca uygun olmadığı izlenimi uyandırıyor bende. Son derece gözenekli olmasından söz ediyorum; ama bunun deniz-

lerde dolaşmasının sonucunda oluşan kurt yenikleriyle ve eskimesinden kaynaklanan çürümeyle ilgisi yok. Fazlaca tuhaf bir gözlem gibi gelebilir ama bu tahta, bodur meşenin tüm özelliklerini taşıyor sayılabilirdi, tabii bodur meşe doğadışı yöntemlerle şişirilmiş olsaydı.

Yukarıdaki cümleyi okurken epey fırtına görmüş yaşlı bir Hollandalı denizcinin veciz bir sözü geliyor aklıma. Söylediklerinin doğruluğundan kuşku duyulduğunda, “Bu,” derdi, “bir denizcinin canlı bedeni gibi genişleyen geminin yüzdüğü bir deniz kadar gerçek.”

* * *

Bir saat kadar önce kendimi bir grup tayfanın arasında atacak cesareti gösterdim. Benimle hiç ilgilenmediler, tam ortalarında durmama rağmen varlığımın farkında değilmiş gibi görünüyorlardı. Ambarda gördüğüm adam gibi yaşlılık izleri taşıyordu hepsi. Dermansızlıktan dizleri titriyordu; ihtiyarlıktan omuzları çökmüştü; buruş buruş olmuş derileri rüzgârda ürperiyordu; sesleri alçak, titrek ve kesik kesikti; gözleri yılların tortusuyla kaplanmıştı ve kırılmış saçları fırtınada korkunç şekilde savruluyordu. Çevrelerine, güvertenin her yerine, oldukça tuhaf ve artık kullanılmayan matematik aletleri saçılmıştı.

Bir süre önce, cunda yelkeninin kıvrıldığından söz etmiştim. Gemi o zamandan beri rüzgârın önünde savrularak güneye doğru korkunç rotasına devam etti; direk kayışlarından alttaki cunda yelkeni serenlerine kadar gemideki tüm yelken bezleri toplandı; babafingo sereninin ucu her an, insanın hayal edebileceği en korkunç su cehennemine dalıyordu. Az önce güverteden ayrıldım, orada ayakta durmanın mümkün olmadığını anladım ama tayfalar pek güçlük çekmiyor sanki. Devasa gemimizin

bir kerede ve sonsuza kadar yutulup kaybolmaması mucizelerin mucizesi gibi geliyor bana. Uçuruma son bir dalış yapmadan sonsuzluğun kıyısında durmadan dolaşmaya mahkûmuz kuşkusuz. Şimdiye kadar gördüklerimden bin kat büyük dalgalardan, ok gibi hızlı bir martının rahatlığıyla süzülüyoruz; dev dalgalar derinliğin iblisleriymişçesine başlarını uzatıyor üstümüze; ama yalnızca gözdağı verebilen, yok etmekten men edilmiş iblisler gibi. Bu sık kurtuluşları, böyle bir etkiyi doğurabilecek tek doğal nedene bağlıyorum. Geminin, ya güçlü bir akıntının ya da şiddetli bir dip akıntısının etkisinde olduğuna inanmalıyım.

* * *

Kaptanla kendi kamarasında yüz yüze görüştüm – ama beklediğim gibi benimle hiç ilgilenmedi. Dışarıdan bakan biri için görünüşünde, onu herhangi bir adamdan farklı gösterebilecek hiçbir şey yok, yine de önüne geçilmez bir saygı ve korkuyla karışık merak duyuyorum ona karşı. Boyu yaklaşık benimki kadar, yani bir yetmiş civarında. Düzgün, sıkı bir vücut yapısı var; ne gürbüz ne de sıska. Ama yüzüne hâkim olan ifadenin eşsizliği –yaşlılığın güçlü, kusursuz, nefes kesici kanıtı bu, öyle halis öyle mutlak ki ruhumda heyecan uyandırıyor– anlatılmaz bir duygu. Alnı pek kırışık olmasa da üstünde çok uzun yılların damgasını taşıyor sanki. Kır saçları geçmişin vesikası, gri gözleriyse geleceğin Sibylla'sı¹. Kamaranın döşemesine tuhaf, demirle tutturulmuş kitaplar, çürümekte olan bilim aletleri ve artık kullanılmayan, çoktan unutulmuş haritalar saçılmıştı. Kaptan başını ellerinin arası-

1. Sybil ya da Sibylla, Yunan mitolojisindeki kadın kâhinlere verilen addır. (Ç.N.)

na almış, kızgın, huzursuz gözlerle, bir görev belgesi olduğunu ve her halükârda bir hükümdarın mührünü taşıdığını düşündüğüm kâğıda bakıyordu. Ambarda gördüğüm o ilk denizci gibi, yabancı bir dilde, alçak sesle hırçın heceler mırıldanıyordu kendi kendine ve dirseğimin dibinde olsa da sesi sanki bir mil öteden geliyordu kulaklarıma.

* * *

Gemi ve içindeki her şey geçmiş zamanın ruhuyla dolu. Tayfalar unutulmuş çağların hayaletleri gibi oradan oraya süzülüyor; gözlerinde ateşli ve tedirgin bir ifade var; savaş fenerlerinin yoğun ışığında, gölgeleriyle yolum keşiştiğinde daha önce hiç hissetmediğim şeyleri hissediyorum, yaşamım boyunca eski zamanların kalıntılarıyla ilgilenmiş, Baalbek, Tadmur ve Persepolis'in yıkılmış sütunlarının gölgelerini ruhum bir harabeye dönüşünceye kadar içime çekmiş olsam da.

* * *

Çevreme bakınca önceki korkularımdan utanıyorum. Şimdiye kadar peşimizi bırakmayan fırtınada titreyişem, hortum ve samyeli sözcüklerinin anlatmakta yetersiz kaldığı bir rüzgâr ve okyanus savaşında dehşetten donup kalmaz mıyım? Gemi, sonsuz gecenin karanlığı ve köpüksüz denizin karmaşasıyla çevrili ama her iki tarafımızda, yaklaşık birer fersah ötede, ıssız gökyüzüne yükselen heybetli buz kütleleri, aralıklarla, belli belirsiz seçilebiliyor, evrenin surları gibi görünüyorlar.

* * *

Tahmin ettiğim gibi, gemi bir akıntıya kapılmıştı; tabii beyaz buzların yanından uğuldayıp gümbürdeyerek geçen, bir çağlayanın savrulma hızıyla, güneye doğru gürlerek inen bir akıntıya bu isim verilebilirse.

Duyduğum dehşeti hayal etmek sanırım olanaksız, yine de bu korkunç yerlerin gizlerini çözme merakı çaresizliğime ağır basıyor ve ölümün en çirkin şekline razı edecek beni. Heyecan verici bir bilgiye –asla açıklanmayacak, ona ulaşmanın yok olmak anlamına geldiği bir sırra– doğru koştuğumuz kesin. Belki de bu akıntı bizi güney kutbuna götürüyor. Bu kadar çılgın görünen bir varsayımda her türlü olasılığın bulunduğunu itiraf etmek gerek.

* * *

Tayfalar güvertede huzursuz ve ürkek adımlarla yürüyor; ama yüzlerinde çaresizliğin kayıtsızlığından çok umudun canlılığı var.

Bu sırada rüzgâr hâlâ kış tarafta ve bir yelken yığını taşıdığımız için gemi zaman zaman bütünüyle suyun üstüne çıkıyor. Ah, dehşet üstüne dehşet! Buz birden sağa sola doğru çatlıyor, biz de duvarlarının ucu karanlığın ve uzaklığın içinde kaybolan devasa bir amfiteatrın kenarlarında kocaman, eşmerkezli daireler çizerek baş döndürücü bir şekilde dolanıp duruyoruz. Ama kaderim üstüne düşünmek için pek zaman kalmayacak... Daireler hızla küçülüyor... Anaforun içine delicesine dalıyoruz... Okyanusla fırtınanın gümbürtüleri, kükreyişleri ve gürlmeleri arasında sarsılıyor gemi... Ah Tanrı'm! Ve batıyor!

Edgar Allan Poe, edebiyat tarihine yazdıklarıyla olduğu kadar yaşamöyküsüyle de damgasını vurmuştur. Yoklukla, kayıplarla, hastalıklarla, alkolle ve sanrılarla cebelleşmesine rağmen, belki de tam bu yüzden hem dünya edebiyatı hem de Batı kültürü üzerinde derin bir etki bırakan olağanüstü öyküler ve şiirler yazmıştır. Psikolojik gerilim unsurunu kusursuzlaştırmış, dedektiflik öyküsünü keşfetmiş ve okuru kendi doğaüstü âlemine götürmeyi her seferinde başarmıştır.

“Şehrazat’ın Bin İkinci Masalı”, “Morgue Sokağı Cinayetleri”, “Gammaz Yürek”, “Usher Evi’nin Çöküşü”, “Kara Kedi” gibi bu sıra dışı külliyyatın en önemli örneklerini içeren *Kuyu ve Sarkaç* isimli bu derlemede dehşet, delilik, şiddet ve doğaüstü güçler hüküm sürüyor.

Poe’nun kâh fantastik kâh gotik kâh gizemli öğeler içeren ama hep ustalıklı kaleme aldığı öykülerinden oluşan *Kuyu ve Sarkaç*, yazarın eşsiz dilini ve insanın içinde, pusuda bekleyen karanlığı ortaya koyma becerisini sergiliyor.

#dünyaklasikleri #amerikanklasikleri #gotik #gotikedebiyat #doğaüstü
#fantastik #psikolojikgerilim

Kapak resmi: Arthur Rackham

